

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (освітній)
Кафедра	Реставрації та експертизи творів мистецтва	Рік навчання	3
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	фахова
Спеціальність	023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	Семестр	6

ЕКСПЕРТИЗА ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

Семестр 6 (весна 2022)

1 січня — 14 травня

Викладач Долуда Анатолій Олександрович, доцент, PhD (канд. т.н.)
E-mail exp.doluda@gmail.com
Заняття четвер 9.00–12.20, ауд. 407 (3 корпус)

Консультації вівторок 12.20–13.20
Адреса к. 407, поверх 4, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон 050 971 92 58

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи.

Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — ЕТМ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_ завдання*. Розширення: *текст* — *doc, docx, ілюстрації* — *jpeg, pdf*. Окрім роздруківок для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії є припустимі, але в межах перерви, або при відсутності навчальних пар. Крім того, консультування з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна не має обов'язкових передумов для вивчення.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Методичні матеріали

1. Технология, исследование и хранение произведений станковой и настенной живописи: учебное пособие/ Под ред. Ю.И. Гренберга.- М.: Изобразительное искусство, 198.- 392 с.

2. Долуда А.О. Методика дослідження творів живопису: методичні рекомендації для студентів 1 курсу РЕТМ, Доктор філософії (видання друге). Харків : ХДАДМ, 2019. 16 с.
3. Ревенок Н.М. Експертиза творів декоративно-прикладного мистецтва з кераміки, порцеляни, скла навчальний посібник/ -К.:НАКККиМ, 2014.- 124с.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word. Мікроскопи МБС-2, МБС-9, Приладдя для дослідження в ультрафіолетовім та інфрачервонім діапазоні довжини електромагнітних хвиль. Негатоскоп. Лупи 3-10 крат. Набір світлофільтрів.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Культурні цінності, що мають художнє, історичне або наукове значення є не тільки об'єктами музейних збірок, а можуть вільно обертатися на ринку, який є частиною економічного ринку під назвою антикварний ринок. Предмети антикваріату – є товаром цього ринку. Мистецтвознавець є також одним із суб'єктів антикварного ринку, який оцінює їх якісні показники та визначає місце культурних цінностей в контексті світового або регіонального рівня, їх вартість.

Головною задачею курсу є навчання студента теоретичним і практичним навичкам, які необхідні при роботі в галузі, що оперує культурними цінностями. Головна мета даної дисципліни полягає у наданні студентам базових знань щодо сучасних методів досліджень творів мистецтва, які базуються на основах фізичної і прикладної оптики та відомих як неруйнуючі методи досліджень творів мистецтва при проведенні мистецтвознавчих експертиз.

Завдання курсу є навчання студентів теоретичним і практичним навичкам, які необхідні при роботі в галузі, що оперує культурними цінностями.

На лекційних і практичних заняттях студенти набувають знання та розуміння процесів дослідження мистецьких творів, здійснювати експертизу художніх творів; здатність аналізувати наукові питання, виявляти та формулювати наукові проблеми в межах історичного та теоретичного дискурсів образотворчого та декоративного мистецтва, сфери атрибуції творів мистецтва, визначення підробок в мистецтві з можливістю подальшого втілення результатів роботи у наукове середовище (статті, доповіді тощо).

Дисципліна забезпечує спеціалізовані (фахові) компетентності: Здатність в практичній діяльності застосовувати знання та набуті практичні навички, проводити

діагностику стану збереженості матеріально-предметної структури твору мистецтва, формулювати ознаки несправжностей (фальшування) творів мистецтва.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Основна спрямованість дисципліни визначається професійним сприйняттям особливостей реставраційної та експертної практики.

Дисципліна вивчається протягом 6 семестру 3-го курсу (3 кредити ECTS). Всього семестр має 2 модулі та 15 тем.

весняний семестр: 90 годин: 60 — аудиторні лекційні та практичні, 30 — самостійні.

Змістовний модуль 1

Тема 1. Поняття антикваріату та його місце в сучасному суспільстві: естетична та комерційна складові. Вплив часу та умов побутування на стан творів мистецтва. Види та причини руйнувань творів живопису, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва. Реставрація та консервація як засоби
Тема 2. Історія розвитку методів дослідження творів мистецтва. Комплексне дослідження творів мистецтва збереження та попередження втрат творів мистецтва.

Тема 3. Періоди активного переміщення антикваріату на теренах СНД

Тема 4. Законодавство України про антикваріат, його особливості та співставлення зі світовою практикою. Закон України «Про вивезення ввезення та повернення культурних цінностей».

Тема 5. Класифікація, різновиди та вживання матеріалів в мистецтві та реставраційній практиці предметів художньої та матеріальної культури.

Тема 6. Чорні метали в мистецтві. Класифікація, властивості. Технологічні методи художньої обробки

Тема 7. Методика дослідження художніх виробів з чорних металів та живопису на основі з чорних металів. Ознаки несправжності (фальшованих) творів з чорних металів, заснованих на їх хімічних, фізичних та технологічних властивостях

Змістовний модуль 2

Тема 8. Методи дослідження, консервації, реставрації та зберігання творів з дорогоцінних металів.

Тема 9. Ознаки несправжності (фальшованих) творів з дорогоцінних металів, заснованих на їх хімічних, фізичних та технологічних властивостях

Тема 10. Методологія проведення експертизи творів живопису. Ознаки несправжності (фальшованих) творів живопису

Тема 12. . Методологія проведення експертизи творів із скла та порцеляни Ознаки несправжності (фальшованих) творів порцеляни

Тема 13. Вартість предмета антикваріату – визначення, види, термінологія. Антикваріат як товар.

Тема 14. Роль неруйнуючих методів дослідження творів мистецтва для визначення їх стану збереження та атрибуції.

Тема 15. Історія складання відомих зібрань антикваріату в Україні та види колекцій. Колекціонери – акумулятори культурних цінностей. Меценатство та збирання – їх роль в економічному та духовному розвитку народу

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми розкриваються шляхом лекційних занять. Самостійна робота здобувача спрямована на завершення практичних завдань та закріплення лекційних тем. Зміст самостійної роботи складає пошук додаткової інформації та її аналіз, підготовка усних доповідей за лекційними темами дисципліни в контексті власного наукового дослідження. Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є залік. Для отримання заліку достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесу самостійної роботи. Для тих студентів, які бажають покращити результат, передбачені письмові контрольні питання за темами дисципліни (10 балів).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	A	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B	B+ 85-89	незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу. За необхідності студент має спитати дозволу вийти з аудиторії (окрім заліку).

Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції.

У разі відрядження, хвороби тощо викладач має перенести заняття на вільний день, або попіклуватись про його заміну.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Пропускати заняття без поважних причин недопустимо (причини пропуску мають бути підтверджені). Запізнення на заняття не вітаються. Якщо студент пропустив певну тему, він повинен самостійно відпрацювати її та на наступному занятті відповісти на ключові питання.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні екзаменів тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено списування, студент втрачає право отримати бали за тему, або надається інший перелік додаткових питань. Якщо це відбулось в процесі заліку — студент отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>
<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст <i>Силабус</i>	годин	Рубіжний контроль експертиза творів мистецтва	
03.02. 22	1	лекція	Тема 1. Поняття антикваріату та його місце в сучасному суспільстві: естетична та комерційна складові. Вплив часу та умов побутування на стан творів мистецтва. Види та причини руйнувань творів живопису, графіки та декоративно-ужиткового мистецтва. Реставрація та консервація як засоби збереження та попередження втрат творів мистецтва.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
10.02. 22	2	лекція	Тема 2. Історія розвитку методів дослідження творів мистецтва. Комплексне дослідження творів мистецтва.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
17.02. 22	3	лекція	Тема 3. Періоди активного переміщення антикваріату на теренах СНД.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
24.02. 22	3	Практичні заняття	Тема 4. Законодавство України про антикваріат, його особливості та співставлення зі світовою практикою. Закон України «Про вивезення ввезення та повернення культурних цінностей».	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
03.03. 22	4	лекція	Тема 5. Класифікація, різновиди та вживання матеріалів в мистецтві та реставраційній практиці предметів художньої та матеріальної культури.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
10.03. 22	4	Практичні заняття	Тема 6. Чорні метали в мистецтві. Класифікація, властивості. Технологічні методи художньої обробки.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування

17.03.22	4	лекція	Тема 7. Методика дослідження художніх виробів з чорних металів та живопису на основі з чорних металів. Ознаки несправжності (фальшованих) творів з чорних металів, заснованих на їх хімічних, фізичних та технологічних властивостях	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
24.03.22	4	лекція	Тема 8. Методи дослідження, консервації, реставрації та зберігання творів з дорогоцінних металів.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
31.03.22	4	лекція	Тема 9. Ознаки несправжності (фальшованих) творів з дорогоцінних металів, заснованих на їх хімічних, фізичних та технологічних властивостях	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
07.04.22	5	лекція	Тема 10. Методика проведення експертизи творів живопису. Ознаки несправжності (фальшованих) творів живопису	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
14.04.22	6	лекція	Тема 11. Методика проведення експертизи творів графіки, Ознаки несправжності (фальшованих) творів графіки	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
21.04.22	6	лекція	Тема 12. . Методика проведення експертизи творів із скла та порцеляни Ознаки несправжності (фальшованих) творів порцеляни	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
28.04.22	6	лекція	Тема 13. Вартість предмета антикваріату – визначення, види, термінологія. Антикваріат як товар.	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
05.05.22	6	лекція	Тема 14. Роль неруйнуючих методів	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування

			дослідження творів мистецтва для визначення їх стану збереження та атрибуції.			
12.05.22	7	лекція	Тема 15. Історія складання відомих зібрань антикваріату в Україні та види колекцій. Колекціонери – акумулятори культурних цінностей. Меценатство та збирання – їх роль в економічному та духовному розвитку народу	4	Усно викласти відповідь на задані питання по темі	опитування
			Усього за 1 семестр:	60		

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

1	Поточний контроль за перший модуль	0–40
2	Поточний контроль за другий модуль	0–60
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–20	0–40	
A+	20	40	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали та приклади за темою. Відповів на додаткові питання. Розширив роботу до рівня тез до конференції. Подача акуратна, без помилок
A	17–19	37–39	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, надав додаткові матеріали за темою. Подача акуратна, без помилок
A-	16	36	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок
B	12–15	32–35	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив декілька незначних помилок
C	8–11	22–31	Студент в повному обсязі опанував матеріал теми, але зробив значні помилки, є невеликі проблеми з форматуванням
D	4–7	10–21	Студент не в повному обсязі опанував матеріал теми, робота виконана на недостатньому рівні із значними недоліками (недостатньо розкрита тема, малий обсяг, відсутність творчого підходу тощо), наявні проблеми з форматуванням
E	1–3	1–9	Студент в недостатньому обсязі опанував матеріал теми, виконана робота має багато значних недоліків (недостатньо розкрита тема,

			малий обсяг, невідповідність завданню, невчасна подача виконаної роботи, неохайність подання тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність аспіранта під час семінарських занять (3), виступ на конференції або публікацію статті за темою дослідження, виконані в межах дисципліни (5–8), а також участь у житті групи (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

1. Алёшин Е.Б. Реставрация станковой масляной живописи в России.-Л.: Художник РСФСР, 1987, 164 с.
2. Калашникова О.Л. Основи мистецтвознавчої експертизи та вартісної оцінки культурних цінностей : підручник / О.Л. Калашникова. – К. : Знання, 2006.
3. Экспертиза и атрибуция произведений изобразительного искусства : I-УШ науч. конф. : материалы. – М., 1996-2004.
4. Індутний В.В. Оцінка культурних цінностей. – К.: тов. “Аякс прінт”, 2008 – 608 с.
5. Тамойкин Д.М. Тамойкин М.Д. Оценка антиквариата. – М. : ООО ИД «Аваност – прим», 2008.
6. Ревенок Н.М.Експертиза творів декоративно-прикладного мистецтва з кераміки, порцеляни, скла навчальний посібник/ -К.:НАКККіМ, 2014.- 124с.
7. Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” № 1068 – ХІУ.
8. Бобров Ю.Г.История реставрации древнерусской живописи. Л.: Художник РСФСР, 1987, 164 с.